

Høringsnotat

Lov om endringer i energiloven (prioritert nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser)

Saksnummer: 25/1287

Dato: 27. juni 2025

Høringsfrist: 29. september 2025

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	3
2	Bakgrunn for lovforslaget.....	3
2.1	Dagens situasjon i strømmettet	4
2.2	Regjeringens netthandlingsplan.....	4
2.3	Den sikkerhetspolitiske situasjonen	5
2.4	Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien	6
3	Gjeldende rett.....	6
3.1	Energiloven med forskrifter	6
3.2	Sikkerhetsloven.....	8
3.3	Eksisterende hjemler for prioritering	9
3.3.1	Kraftrasjonering	9
3.3.2	Rekvisisjon	10
3.3.3	Næringsberedskapsloven	10
3.4	EØS-rettslige rammer	11
4	Departementets forslag.....	11
4.1	Forståelsen av «nasjonale sikkerhetsinteresser»	12
4.2	Prioritering av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser	13
4.3	Om endringsforslaget	13
5	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	14
6	Merknader til bestemmelsen	14

1 Innledning

Energidepartementet foreslår i dette høringsnotatet en endring i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven). Forslaget innebærer en ny bestemmelse om prioritert tilknytning til strømmettet når det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Energiloven tilrettelegger for konkurranse innenfor produksjon og omsetning av elektrisitet. Utbygging og drift av strømmettet er et naturlig monopol. Det ville vært for kostbart for samfunnet å ha flere parallelle strømmett. Derfor er det ikke konkurranse innenfor nettvirksomheten. Nettvirksomheten og kontroll med nettselskapenes inntekter er regulert i energiloven med forskrifter.

Lovendringen som foreslås omhandler prioritert tilknytning til strømmettet. Kraftproduksjon og -omsetning er ikke omfattet av forslaget. Aktører som eventuelt får prioritert tilknytning vil fortsatt måtte kjøpe kraft i markedet som normalt.

Regjeringens nasjonale sikkerhetsstrategi peker på tre strategiske hovedprioriteringer. Forsvarsevnen skal styrkes raskt, samfunnet må gjøres mer motstandsdyktig og vår økonomiske sikkerhet må styrkes. Energiloven med forskrifter åpner ikke for at nasjonale sikkerhetshensyn kan vektlegges i vurderingene av hvem som skal prioriteres i tilknytningskøen for strømmettet. Dagens endrede sikkerhetspolitiske situasjon fordrer et hjemmelsgrunnlag med tydelige og forutsigbare rammer for hvordan nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser kan prioriteres, som til forsvarsindustri og kritiske samfunnsfunksjoner.

2 Bakgrunn for lovforslaget

Nettselskapene skal etter energiloven med forskrifter ha en praksis for tildeling av nettkapasitet som er objektiv og ikke-diskriminerende. Det er i dag kun lov å forskjellsbehandle kunder og kundegrupper basert på relevante forhold i strømmettet. Samtidig er det mange steder i landet kø for å få tilknytning til nettet.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen fordrer et hjemmelsgrunnlag for hvordan nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser kan prioriteres, for forbruk som faller utenfor terskelverdiene i «vanlig forbruk». Dette er forbruk som skal slippe å stå i kø for tilknytning, jf. omtale under punkt 2.2. En arbeidsgruppe med representanter fra Energidepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har vurdert hvordan et slikt hjemmelsgrunnlag kan utformes. Dette lovforslaget er basert på arbeidsgruppens arbeid. Lovforslaget er også i tråd med regjeringens nasjonale sikkerhetsstrategi.

Departementet vurderer også at forslaget til lovendring følger opp anmodningsvedtak 605 til Dokument 8:106 S (2024-2025) *Representantforslag om å fjerne byråkrati og sikre gjennomføringskraft i Forsvaret*, jf. Innst. 224 S (2024-2025). Her fremkommer det at:

«Stortinget ber regjeringen iverksette nødvendige tiltak for at forsvarsindustrien og andre kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser kan gis særskilt prioritering av strømnnett. Dersom dette ikke er mulig med dagens lovgivning, bes regjeringen om å fremme nødvendige forslag slik at slik prioritering lar seg gjøre, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte».

Departements forslag til lovendring følger også opp anmodningsvedtak 834 til Dokument 8:132S (2024-2025) *Representantforslag om å kraftig styrke norsk og ukrainsk forsvarsindustri*, jf. Innst. 251 S (2024-2025):

«Stortinget ber regjeringen forbedre forsvarsindustriens tilgang på strøm, for eksempel ved å la sikkerhetspolitiske hensyn overgå modenhetkriteriet ved forespørsel om nettilknytning, eller ved å definere forsvarsindustri som del av såkalt «vanlig forbruk» til nødvendige samfunnsfunksjoner.»

2.1 Dagens situasjon i strømnettet

Energiloven legger til rette for at alle som ønsker det har rett til å bli tilknyttet strømnettet. Dersom det ikke er driftsmessig forsvarlig å gi tilknytning i eksisterende nett, skal nettselskapene uten ugrunnet opphold utrede, omsøke og gjennomføre nødvendige investeringer for å kunne gi tilknytning. Dersom en kunde som ber om tilknytning eller økt kapasitet utløser nettinvesteringer, må aktøren betale sin forholdsmessige andel av investeringen (anleggsbidrag).

I dag er det mange som ønsker ny eller økt nettkapasitet, og etterspørselen overstiger ledig kapasitet mange steder. Fordi det i mange tilfeller tar lang tid fra behovet oppstår til nye nettanlegg er på plass, kan mange risikere å måtte vente lenger enn ønskelig på nettilknytning. Flere tiltak er iverksatt for å redusere tiden det tar å utrede og konsesjonsbehandle nettsaker, se punkt 2.2 om netthandlingsplanen.

Samtidig kan det finnes planlagt forbruk som vurderes å være nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, og som er så tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide. I lys av dagens situasjon i strømnettet og den sikkerhetspolitiske situasjonen, kan det derfor bli behov for å prioritere nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. En slik prioritering kan ikke gjøres med hjemmel i dagens energilov. Det foreslås derfor endringer i loven for en hjemmel for slik prioritering.

2.2 Regjeringens netthandlingsplan

Siden 2018–2019 har det vært en stor økning i etterspørsel etter tilknytning til strømnettet. Etterspørselsøkningen har kommet svært raskt. Samtidig tar det i dag lang tid å planlegge, konsesjonsbehandle og bygge nettanlegg, og det tar ofte lengre tid enn det tar å etablere nytt forbruk. Det gjør at mange risikerer å få tilknytning på et senere tidspunkt enn de ønsker.

Strømnettutvalget leverte sin utredning, NOU 2022:6 *Nett i tide*, til departementet i juni 2022. Utvalget anbefalte blant annet en rekke tiltak for å redusere tiden det tar å utvikle

og konsesjonsbehandle nye nettanlegg. Som en oppfølging av utredningen, la regjeringen i april 2023 frem *Regjeringens handlingsplan for raskere nettutbygging og bedre utnyttelse av nettet* (netthandlingsplanen). I netthandlingsplanen fremkommer ulike tiltak for å bidra til raskere konsesjonsbehandling hos energimyndighetene, mer effektiv tilknytning til strømmettet og bedre utnyttelse av dagens nettkapasitet.

Som varslet i netthandlingsplanen har departementet fastsatt forskriftsendringer om modenetskriterier for å få reservere kapasitet i strømmettet. Formålet er å bidra til at det er prosjekter som er vurdert som modne som får reservere kapasitet, og at prosjekter som ikke har den nødvendige modenheten, ikke skal kunne beholde reservasjoner og på den måten være en markedsbarriere for andre prosjekter.

Netthandlingsplanen slo også fast at det ikke er akseptabelt dersom *vanlig forbruk*, slik som forbruk i husholdninger, mindre næring og forbruk knyttet til nødvendige samfunnsfunksjoner, ikke får tilknytning på grunn av manglende kapasitet i regional- og transmisjonsnettet. Med nødvendige samfunnsfunksjoner menes det i denne sammenhengen tjenester som vann og avløp, EKOM, vei/transport, helse- og omsorgstjenester og annet som er nødvendig for at et samfunn skal fungere, forutsatt at forbruket har et kapasitetsuttak under nærmere fastsatte terskelverdier.

For å følge opp netthandlingsplanen, har departementet nylig fastsatt en forskriftsendring for å sikre at nettselskapene holder av kapasitet i nettet til såkalt «vanlig forbruk», slik at denne typen forbruk skal slippe å stå i kø for tilknytning. Forskriftsendringen trer i kraft 1. juli 2025. Nettselskapene skal holde av kapasitet til aktører med samlet maksimalt effektuttak under 1 MW i regionalnettet, og med samlet maksimalt effektuttak under 5 MW og forventet årlig forbruk under 20 GWh i transmisjonsnettet. Med departementets forskriftsendring vil mange kritiske samfunnsfunksjoner med betydning for nasjonale sikkerhetsinteresser slippe å stå i tilknytningskø som følge av manglende kapasitet i regional- og transmisjonsnettet.

2.3 Den sikkerhetspolitiske situasjonen

I den nasjonale sikkerhetsstrategien som ble lagt fram 8. mai 2025 peker regjeringen på tre strategiske hovedprioriteringer. Forsvarsevnen skal styrkes raskt, samfunnet må gjøres mer motstandsdyktig og vår økonomiske sikkerhet må styrkes. Strategien peker også på at det er viktig å opprettholde en sterk industribase for å bidra til å dekke norske og allierte behov, blant annet innenfor områder som olje og gass, prosessindustrien, maritim næring og forsvarsindustrien.

Regjeringen la frem Meld. St. 9 (2024-2025) *Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig* i januar. Bakgrunnen for meldingen er den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa siden andre verdenskrig. Gjennom langtidsplanen for forsvarssektoren har regjeringen og Stortinget sammen vedtatt en historisk styrking av Norges forsvar.

2.4 Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien

Veikart for økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien ble lagt frem i oktober 2024. Tiltakene i veikartet er en forlengelse av den forsvarsindustrielle strategien¹ og skal i sum bidra til at den kraftfulle satsingen på Forsvaret i ny langtidsplan blir mulig å realisere, jf. Prop. 87 S (2023–2024) *Forsvarsløftet – for Norges trygghet. Langtidsplan for forsvarssektoren 2025–2036*. Tiltakene skal være med på å styrke norsk og alliert evne til å yte effektiv militær støtte til Ukrainas forsvar mot Russlands angrepskrig. I tillegg er tiltakene viktige for den felles allierte innsatsen for å bygge opp produksjonskapasiteten i europeisk forsvarsindustri.

I veikartet peker regjeringen blant annet på at:

«Norsk forsvarsindustri har etter fullskalainvasjonen av Ukraina investert betydelig i egen kapasitet. Statens fremste virkemiddel for å støtte oppunder økt produksjonskapasitet er ved å inngå store og forpliktende anskaffelseskontrakter med industrien. Kontraktene gir bedriftene forutsigbarheten som trengs for å investere i egen kapasitet.»

Russlands fullskalainvasjon av Ukraina har økt behovet for forsvarsmateriell i Ukraina og Vesten betraktelig. I NATO har allierte land, inkludert Norge, forpliktet seg til å bidra til økt produksjonskapasitet i forsvarsindustrien. I en situasjon der sikkerhets- og forsvarspolitiske avveiiinger gjør det nødvendig å oppskalere raskt har forsvarsindustrien rapportert at tilgang på elektrisk kraft er avgjørende for å øke produksjonskapasiteten. Kraftkrevende forsvarsindustri bør både ha gode forutsetninger for å demonstrere gjennomføringsevne og dermed modenhet, herunder gjennom langsiktige leveransekontrakter. Det er avgjørende at aktører som ønsker nettkapasitet tar tidlig kontakt med sitt nettselskap slik at nettselskapet kan legge til rette for at aktøren får tilknytning til nettet så raskt som mulig.

I veikartet ble det fra regjeringens side identifisert et behov for å definere hvordan forsvars- og sikkerhetspolitiske hensyn skal prioriteres ved tilknytning til strømmettet. Forslaget til lovendring følger opp veikartet.

3 Gjeldende rett

3.1 Energiloven med forskrifter

Energiloven har som formål å sikre at produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi foregår på en samfunnsmessig rasjonell måte. Det skal tas hensyn til allmenne og private interesser som blir berørt. Gjennom energiloven med forskrifter er blant annet nettselskapenes ansvar og plikter overfor kunder regulert.

¹ Meld. St. 17 (2020-2021) *Samarbeid for sikkerhet – Nasjonal forsvarsindustriell strategi for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar*

Det er nettselskapene som har ansvaret for å levere nettjenester i tråd med samfunnets behov. Det inkluderer også å håndtere forespørsler om ny og økt nettkapasitet. Nettselskapene skal sørge for markedsadgang for alle som etterspør nettjenester, til objektive og ikke-diskriminerende vilkår, jf. forskrift om nettregulering og energimarkedet (NEM)² § 4-6. Retten til markedsadgang gjelder både for forespørsler om økt kapasitet og for nye tilknytninger. Videre skal nettselskapene opptre nøytralt og ikke-diskriminerende etter NEM § 4-14. Dette innebærer blant annet at ellers like saker skal behandles likt. Det er kun adgang til å forskjellsbehandle basert på relevante nettmessige forhold.

Retten til markedsadgang på objektive og ikke-diskriminerende vilkår følger også av tredje elmarkedsdirektiv³, som er innlemmet i EØS-avtalen og gjennomført i norsk rett. Artikkel 32 om tredjepartsadgang oppstiller krav om at medlemslandene skal sikre at det innføres et system for tredjepartsadgang til strømmettet basert på offentliggjorte tariffer som skal gjelde for alle berettigede kunder, og som skal brukes objektivt og uten forskjellsbehandling mellom nettkundene. Nettselskapet kan nekte tilknytning dersom det ikke er tilstrekkelig kapasitet, men et avslag må være begrunnet og være basert på objektive og teknisk og økonomisk forsvarlige kriterier.

Tilknytningsplikt og anleggsbidrag

I energiloven er retten til markedsadgang utvidet til å også gjelde i tilfeller hvor det ikke er tilstrekkelig kapasitet i nettet. For å ivareta aktørenes rett til markedsadgang, er alle med konsesjon etter energiloven kapittel 3⁴ pålagt en tilknytningsplikt, jf. energiloven §§ 3-3 til 3-4 a og NEM-forskriften kapittel 3. Tilknytningsplikten består av en tilknytnings- og en investeringsplikt, og pålegger berørte konsesjonærer å planlegge, investere i og, om nødvendig, søke konsesjon for nye nettanlegg som gjør det driftsmessig forsvarlig⁵ å imøtekomme kundens forespørsel om nettilknytning eller økt kapasitet.

Nettselskapene har en plikt til å kreve at kunden betaler utredningskostnader og anleggsbidrag dersom tilknytningen eller kapasitetsøkningen fører til at det må bygges nytt nett eller at det må gjennomføres forsterkninger i eksisterende nett. Dersom kunden ikke er villig til å betale utredningskostnader og anleggsbidrag, vurderes tilknytningsplikten å være oppfylt selv om kunden i slike tilfeller ikke vil få tilknytning.

Tilknytningsplikten innebærer at alle vil få tilknytning, men det må være driftsmessig forsvarlig å tilknytte kunden. Dersom det ikke er driftsmessig forsvarlig, må kunden vente til nettselskapene har gjort nødvendige forsterkninger i nettet, og om nødvendig betale anleggsbidrag.

² Forskrift 24. oktober 2019 nr. 1413 om nettregulering og energimarkedet (NEM)

³ Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2009/72/EF av 13. juli 2009

⁴ Anleggskonsesjon og områdekonsesjon

⁵ Med driftsmessig forsvarlig menes at tilknytningen eller kapasitetsøkningen gir akseptable virkninger ut fra en teknisk faglig vurdering av nettet, jf. Ot.prp.nr.62 (2008-2009) pkt. 4.1.1.2 på s. 34 og pkt. 4.1.2.2 på s. 38. Det er nettselskapene som foretar vurderingen for sine nettanlegg.

NEM § 3-4 oppstiller krav om at prosjekter som forespør ny eller økt nettkapasitet på 1 MW eller mer, må gjennom en modenhetsvurdering hos nettselskapet. Hvis et prosjekt blir ansett som modent av nettselskapet, kan prosjektet få reservere kapasitet dersom det er ledig kapasitet i nettet og tilknytningen er driftsmessig forsvarlig. Dersom det ikke er ledig kapasitet, plasseres prosjektet i en kapasitetskø som sorteres etter modenhetsdato.

Etter at et prosjekt har fått reservere kapasitet eller fått plass i kapasitetskø, må aktøren vise gjennomføringsevne og fremdrift i eget prosjekt overfor nettselskapet, for ikke å miste sin reservasjon eller plass i kapasitetskøen.

Departementet har også nylig innført bestemmelse om at nettselskapene skal holde av kapasitet til forbruk under gitte terskelverdier (vanlig forbruk).

3.2 Sikkerhetsloven

Gjennom sikkerhetsloven⁶ defineres nasjonale sikkerhetsinteresser og grunnleggende nasjonale funksjoner. Departementene har ansvaret for forebyggende sikkerhetsarbeid innenfor sine sektorer. Virksomheter som underlegges loven skal blant annet gjennomføre risikovurderinger, gjennomføre sikkerhetstiltak mv.

Sikkerhetsloven har som formål å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, slik de defineres i sikkerhetsloven § 1-5. De nasjonale sikkerhetsinteressene er definert som landets suverenitet, territorielle integritet og demokratiske styreform og overordnede sikkerhetspolitiske interesser knyttet til

- a. de øverste statsorganers virksomhet, sikkerhet og handlefrihet
- b. forsvar, sikkerhet og beredskap
- c. forholdet til andre stater og internasjonale organisasjoner
- d. økonomisk stabilitet og handlefrihet
- e. samfunnets grunnleggende funksjonalitet og befolkningens grunnleggende sikkerhet.

Det følger av sikkerhetsloven § 1-2 at loven gjelder for statlige, fylkeskommunale og kommunale organer, samt for leverandører til sikkerhetsgraderte anskaffelser.

Departementene kan innenfor sitt ansvarsområde på nærmere vilkår fatte vedtak om at loven skal gjelde helt eller delvis for andre virksomheter, jf. sikkerhetsloven § 1-3.

Sikkerhetsloven stiller krav om identifisering av skjermingsverdige verdier og krav til beskyttelse av disse. For å identifisere de skjermingsverdige verdiene, skal departementene identifisere grunnleggende nasjonale funksjoner (GNF) innenfor eget ansvarsområde. Definisjonen av GNF fremgår av sikkerhetsloven § 1-5 nr. 2 som *«tjenester, produksjon og andre former for virksomhet som er av en slik betydning at et helt eller delvis bortfall av funksjonen vil få konsekvenser for statens evne til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser»*. De grunnleggende nasjonale funksjonene danner utgangspunktet for at departementene kan identifisere virksomhetene som er av en slik

⁶ Lov 1. juni 2018 nr. 24 om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven)

betydning at de skal underlegges sikkerhetsloven gjennom vedtak etter § 1-3 bokstav b, og videre for identifikasjon av konkrete verdier som skal beskyttes i tråd med lovens krav.

I tillegg kan virksomheter som behandler sikkerhetsgradert informasjon og virksomheter som på annen måte driver aktivitet som har avgjørende betydning for grunnleggende nasjonale funksjoner eller nasjonale sikkerhetsinteresser, underlegges loven ved enkeltvedtak, jf. bestemmelsens bokstav a og c.

Sikkerhetsloven er en sektorovergripende lov og har en gjennomgående funksjonell innretning, som gjør at implementeringen kan hensynta den enkelte samfunnssektors særegenheter. Lovens sektorovergripende karakter innebærer at den ikke inneholder bestemmelser som regulerer rent sektorinterne forhold. Selv om sikkerhetsloven har en rekke generelle bestemmelser som kan være anvendelige for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser innenfor en konkret samfunnssektor, vil utgangspunktet være at slike forhold reguleres i det aktuelle sektorregelverket.

3.3 Eksisterende hjemler for prioritering

Det finnes i dag bestemmelser som åpner for at myndighetene i særlige tilfeller kan prioritere visse aktører i fordelingen av kraft og/eller gripe inn og overstyre fordelingen av kraft, i form av kraftrasjonering og rekvisisjon.

Kraftrasjonering gjelder situasjoner med faktisk eller nært forestående knapphet på kraft, og gjelder kun for kunder som allerede er tilknyttet nettet, ikke for prioritering av nettilknytning. Rekvisisjon er forbeholdt situasjoner der det foreligger en nasjonal krise, krig, fare for krig eller tilsvarende ekstraordinære forhold. Dette lovforslaget griper ikke inn i mulighetene for å bruke disse eksisterende hjemlene.

3.3.1 Kraftrasjonering

Forskrift om håndtering av energiknapphet og kraftrasjonering⁷ gjelder situasjoner der kraftproduksjonen kan bli utilstrekkelig over en periode. Forskriften inneholder bestemmelser som gir rasjoneringsmyndigheten (Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE) adgang til å gi prioritet til visse aktører i fordelingen av elektrisk kraft og/eller gripe inn og overstyre fordelingen av kraft i kraftsystemet i særlige tilfeller.

Forskriften fastsetter i § 17 at «*liv og helse, kritiske samfunnsfunksjoner og hensynet til å minimere ulempe for andre samfunnsinteresser*» skal vektlegges ved fordeling av kraft i en rasjoningssituasjon.

Forskriften gir rasjoneringsmyndigheten vide fullmakter til å gripe inn i kraftsystemet ved behov. Et av virkemidlene er kvoterasjonering, hvor sluttbrukere kan pålegges kvoter for kraftforbruk, og bruk utover dette kan ilegges særskilte tariffer. I tillegg kan rasjoneringsmyndigheten beordre tvangsmessige leveringsinnskrenkninger ved å koble ut kraftforbruk etter saklige og kontrollerbare kriterier. Rasjoneringsmyndigheten har også

⁷ Forskrift 19. desember 2023 nr. 2161 om håndtering av energiknapphet og kraftrasjonering

etter forskriften adgang til å rekvirere kraftproduksjon, noe som innebærer at kraftprodusenter kan pålegges å endre produksjonstidspunkt og mengde for å sikre forsyningen til kritiske aktører.

3.3.2 Rekvisisjon

Flere lover og forskrifter inneholder bestemmelser som gir myndighetene adgang til å rekvirere elektrisk kraft i særskilte tilfeller, for å sikre nasjonale sikkerhetsinteresser, beredskapsbehov og samfunnskritiske funksjoner. Hjemlene for rekvisisjon er fordelt på flere lover, hvorav de mest sentrale er rekvisisjonsloven⁸, beredskapsloven⁹ og sivilbeskyttelsesloven¹⁰.

Rekvisisjon innebærer at staten eller andre rekvisisjonsberettigede myndigheter kan overta kontroll over elektrisitetsproduksjon og -distribusjon, og dermed overstyre markedet og prioritere aktører i ekstraordinære situasjoner. Rekvisisjon kan bare benyttes ved krig, når krig truer eller i andre ekstraordinære krisesituasjoner, og det må foreligge et særlig behov. I tillegg må tiltaket være nødvendig, forholdsmessig og ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, forsvarets behov eller kritiske samfunnsfunksjoner.

Samlet sett gir bestemmelsene myndighetene adgang til å sikre at samfunnskritiske aktører kan få prioritet under kriser, krig eller beredskapssituasjoner, slik at samfunnets grunnleggende behov og funksjoner opprettholdes.

3.3.3 Næringsberedskapsloven

Lov om næringsberedskap (næringsberedskapsloven)¹¹ har som formål å sikre samfunnets behov for varer og tjenester ved kriser gjennom å *«avhjelpe forsyningsmessige konsekvenser av kriser ved å styrke tilgangen på varer og tjenester og sørge for nødvendig prioritering og omfordeling av varer og tjenester gjennom samarbeid mellom offentlige myndigheter og næringsdrivende»*, jf. § 1. Målet er at næringslivet skal kunne drive den virksomheten de normalt driver også ved kriser, blant annet ved at de kan forberedes og rustes opp. Loven skal både være et krisehåndteringsverktøy og en hjemmel for planlegging av beredskapstiltak i tilfelle en krise kan inntreffe. Loven er strengt knyttet til krisehåndtering og beredskapsplanlegging.

Det vil kunne være aktuelt å vurdere eksisterende hjemler i næringsberedskapsloven for å prioritere tilknytning til strømmettet av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Loven er først og fremst innrettet mot samarbeid med næringslivet, for å styrke landets beredskap eller håndtere kriser. Det må være en risiko for krise for at lovens bestemmelser om

⁸ Lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner (rekvisisjonsloven)

⁹ Lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjerd under krig, krigsfare og liknende forhold (beredskapsloven)

¹⁰ Lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret (sivilbeskyttelsesloven)

¹¹ Lov 16. desember 2011 nr. 65 om næringsberedskap (næringsberedskapsloven)

særskilte tiltak skal komme til anvendelse, jf. § 6 og 8. Vilkårene for at loven kan brukes er at det enten har oppstått, eller er risiko for, etterspørselssjokk, tilbudssvikt eller logistikkbrist, og det er nødvendig med tiltak for å sørge for at befolkningens behov, det militære forsvarets behov, allierte militære styrkers behov i Norge eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester dekkes, jf. §§ 6 og 8.

Dersom formålet kan oppnås på annen måte uten at dette medfører uforholdsmessige store kostnader for samfunnet eller annen næringsdrivende, skal pålegg ikke gis. Frivillig avtale og samarbeid skal være utgangspunktet.

3.4 EØS-rettslige rammer

En eventuell ordning som innebærer en særskilt prioritering av forbruk av hensyn til nasjonal sikkerhet, må være i tråd med forpliktelser etter EØS avtalen. Offentlig sikkerhet går igjen i EØS-avtalen som et legitimt hensyn, som kan begrunne unntak fra reglene om de fire friheter (varer, tjenester, arbeidskraft og kapital) i alle de traktatfestede unntaksbestemmelsene i EØS-avtalen. Dette kommer særlig til uttrykk i EØS-avtalens artikler 13, 33 og 39. I tillegg finnes det en særskilt bestemmelse som retter seg mot tiltak som er nødvendig for å ivareta vesentlige nasjonale sikkerhetsinteresser, jf. EØS-avtalen artikkel 123 bokstav a-c. Det er i utgangspunktet en høy terskel for å anvende unntaksbestemmelsen i art. 123. Det forutsetter en konkret vurdering av om de aktuelle tiltakene omfattes av de typetilfellene som bestemmelsen regulerer i bokstav a til c, og om de i så fall er nødvendige og forholdsmessige.

Etter departementets vurdering vil hjemmelen slik den er utformet ligge innenfor de rettslige rammene i EØS-avtalen, men dersom hjemmelen tas i bruk må det gjøres en konkret vurdering.

4 Departementets forslag

Energiloven gir ikke adgang til å diskriminere mellom kunder utover der det er nettmessig begrunnet. Det betyr også at det ikke er anledning til å gi prioritert tilknytning, heller ikke av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Hovedprinsippet er at kundene må kunne dokumentere modenhet for å få reservere nettkapasitet, og at de da får reservere kapasitet og påfølgende tilknytning i tråd med nettselskapets prosess.

Den endrede sikkerhetspolitiske situasjonen er bakgrunnen for behovet for en tydelig lovhjemmel for å kunne prioritere tilknytning av enkeltaktører når det er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Det finnes hjemler for å kunne prioritere ved krig, når krig truer eller i andre ekstraordinære krisesituasjoner, og det foreligger et særlig behov, jf. omtale av dagens regelverk i punkt 3. Det finnes likevel ingen særskilt hjemmel som gjelder tilknytning til strømmettet. Departementets vurdering er at det er behov for en tydelig hjemmel også i energiregelverket til å kunne foreta prioriteringer av nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser i alle deler av krisespekteret.

Sikkerhetsloven er vurdert som mulig hjemmelslov, men anses for generell og mindre egnet for sektorspesifikke formål. Energiregelverket er bedre tilpasset forhold som gjelder tilknytning til strømmettet.

Departementet vurderer derfor at plassering av bestemmelsen i energiloven er mest hensiktsmessig for å oppnå formålet. Departementet presiserer at den foreslåtte bestemmelsen kun omhandler muligheten for å gi prioritert nettilknytning. Det innebærer at relevante tariffregler, herunder regler om betaling av anleggsbidrag, vil gjelde også kunder som får prioritert nettilknytning.

Etter departementets vurdering er det hensiktsmessig å innføre en tydelig lovhjemmel i sektorregelverket, som konkret gjelder nettilknytning av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Dette forslaget rammer inn muligheten til å prioritere på en måte som samtidig i størst mulig grad opprettholder prinsippene i energiloven om at nettselskapene skal opptre objektivt og ikke-diskriminerende.

En prioritering av hvem som skal tilknyttes strømmettet bryter med de grunnleggende prinsippene om objektiv og ikke-diskriminerende adferd i energiregelverket, og vil ha direkte konsekvenser for tredjeparter som er avhengig av den samme nettkapasiteten. Dersom Statnett og nettselskapene skal instrueres, bør det etter departementets vurdering skje med hjemmel i lov.

4.1 Forståelsen av «nasjonale sikkerhetsinteresser»

Begrepet «nasjonale sikkerhetsinteresser» i dette forslaget til ny bestemmelse i § 3-8 skal forstås på samme måte som definisjonen i sikkerhetsloven § 1-5 første ledd nr. 1. De overordnede interessene «landets suverenitet, territorielle integritet og demokratiske styreform og overordnede sikkerhetspolitiske interesser» er kategorisert i bokstav a til e. Bokstav a, b og c gjelder statssikkerhet, mens bokstav d og e utvider lovens virkeområde til å omfatte politisk handlefrihet på det økonomiske området og infrastruktur/tjenester fra sivilsamfunnet som er nødvendig for at øvrige nasjonale sikkerhetsinteresser skal kunne ivaretas, jf. Prop. 153 L (2016–2017) s. 32–36.

Det følger av proposisjonen s. 34 at bokstav a dekker regjeringen, departementene som politisk sekretariat, Stortinget og Høyesterett. Bokstav b omfatter forsvarssektoren med understøttende funksjoner i en totalforsvarssammenheng, etterretnings- og sikkerhetstjenestene og systemene for sentral krisehåndtering og beredskap. Samarbeidsrelasjoner til andre nasjoner og internasjonale organisasjoner og norske forhandlingsposisjoner knyttet til nasjonale sikkerhetsinteresser er omfattet av bokstav c. Med «økonomisk stabilitet og handlefrihet» i bokstav d menes sikkerhet for politisk handlefrihet på det økonomiske området, herunder stabilitet i økonomien og det finansielle systemet. Bokstav e, «samfunnets grunnleggende funksjonalitet og befolkningens grunnleggende sikkerhet», skal forstås som en sikkerhetsventil for å blant annet omfatte objekter og infrastruktur som er særlig utsatt for terrorhandlinger. Bokstav e omfatter infrastruktur og objekter som er avgjørende for at sivilsamfunnet skal fungere og objekter som er særskilt utsatt for sikkerhetstruende virksomhet. Hensynet til alliertes

behov faller også inn under bestemmelsen der det er nødvendig for å ivareta de nasjonale sikkerhetsinteressene, jf. sikkerhetsloven § 1-5 første ledd nr. 1 bokstav c. Det samme gjelder behov hos nasjonal forsvarsindustri innenfor rammene av totalforsvaret, der slike behov er begrunnet ut fra hensynet til å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, jf. bestemmelsens bokstav b.

4.2 Prioritering av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser

Departementet vil presisere at hovedregelen i energiloven med forskrifter er at nettselskapene har tilknytningsplikt, og at alle som ber om tilknytning skal få det uten ugrunnet opphold. Fremtidige kunder vil derfor måtte forholde seg til tidsrammene som nettselskapet setter for tilknytning og relevante forskriftsbestemmelser om blant annet modenhetsskriterier, anleggsbidrag mv.

Hovedregelen er at alle aktører, også innenfor kritiske samfunnsfunksjoner¹², forsvarsindustri mv, må forholde seg til nettselskapet sitt og den normale tilknytningsprosessen. Alle nyetableringer og kapasitetsøkninger må ta kontakt med nettselskapet sitt og forholde seg til nettselskapets normale tilknytningsprosess og frister, og vise at de har modne planer. For å bidra til at tilknytningsprosessen går så raskt som mulig, bør aktørene som ber om tilknytning ha god dokumentasjon på at prosjektet eller kapasitetsøkningen er moden, og ha en realistisk fremdriftsplan.

Departementet vil likevel presisere at i situasjoner der forbruket er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser og er så tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide, vil unntaksregelen i dette lovforslaget kunne komme til anvendelse.

4.3 Om endringsforslaget

Departementet foreslår en lovhjemmel hvor Kongen gis kompetanse til å fatte enkeltvedtak overfor nettselskapene om å prioritere en bestemt uttakskunde i særlige tilfeller når det er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Det anbefales at sikkerhetslovens definisjon av nasjonale sikkerhetsinteresser legges til grunn.

Unntaksregelen som foreslås er snever. For at formålet med lovendringen skal oppnås, er det nødvendig å avgrense denne unntaksregelen mot andre gode formål. Det gjør at hjemmelen kun kan anvendes dersom forbruket er av en slik karakter at det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser.

Siden et eventuelt vedtak om prioritering av et prosjekt kan være svært inngripende for tredjeparter som blir berørt, foreslår departementet at det skal være en forutsetning at andre alternativer må være utprøvd før vedtak kan fattes. Den ordinære tilknytningsprosessen må med andre ord være forsøkt i forkant, og andre alternativer må være undersøkt, før det er aktuelt å benytte den foreslåtte lovhjemmelen. Også av hensyn til ulempene for tredjepart er terskelen for å benytte hjemmelen relativt høy.

¹² Se for eksempel Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2023-2024), side 183.

Departementet som har ansvar for sektoren med behov for prioritert nettilknytning, vil ha nødvendig kunnskap til å kunne vurdere behovet for prioritering, slik at Kongen kan fatte vedtak. Endringsforslaget legger derfor opp til at vedtaket bygger på en uttalelse fra departementet som har ansvar for den aktuelle sektoren. I vurderingen av behovet kan departementet innhente informasjon og vurderinger fra underliggende etater og andre relevante aktører.

Det er viktig at også aktører med prosjekter som kan tenkes å omfattes av den nye hjemmelen tar ansvaret for å varsle nettselskapet så tidlig som mulig om sitt behov, og går i dialog med nettselskapet om mulige løsninger innenfor den normale tilknytningsprosessen.

Som følge av tilknytningsplikten vil alle som ønsker det få tilknytning, men risikerer å få tilknytning på et senere tidspunkt enn ønskelig. Adgangen til å prioritere må være forbeholdt tilfeller hvor forbruket er så tidskritisk at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide. Videre må løsninger som innebærer at prosjektet endrer lokasjon til et punkt i nettet hvor det er mulig å gi tilknytning på nødvendig tidspunkt også være utforsket. Det samme gjelder muligheter for om deler av kapasitetsbehovet kan utsettes eller nedskaleres.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget medfører ingen konsekvenser i seg selv, men bruken av lovhjemmelen kan ha økonomiske og administrative konsekvenser. Dersom regjeringen benytter lovhjemmelen, vil et prosjekt som er nødvendig av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser få raskere tilknytning til strømmettet.

Et eventuelt vedtak vil kunne medføre alt fra små til betydelige negative konsekvenser for tredjepart, som har fått reservere kapasitet i nettet, men som vil kunne miste hele eller deler av reservasjonen. Deres nettilknytning vil kunne bli utsatt i kort eller lang tid, avhengig av hva som eventuelt er nødvendig av nettiltak for å sørge for tilknytning. Det er derfor lagt til grunn at pålegget skal gjennomføres med minst mulig ulemper for tredjepart. Det kan bli aktuelt med erstatning etter alminnelige erstatningsregler, normalt fra aktøren som får prioritert nettilknytning eller kapasitetsøkning mv. Det må tas stilling til eventuell erstatning i den konkrete saken.

6 Merknader til bestemmelsen

Til § ny 3-8

Departementet foreslår en ny bestemmelse i kapittel 3 i energiloven.

Første ledd inneholder en hjemmel for Kongen til, i særlige tilfeller, å treffe vedtak om at konsesjonærer etter kapittel 3 skal prioritere nettilknytning eller kapasitetsøkning for en bestemt uttakskunde. Dette innebærer at vedtak treffes av Kongen i statsråd.

Bestemmelsen åpner for at vedtakskompetansen kan delegeres, dersom det skulle bli behov for det. Vedtak kan kun fattes dersom det er nødvendig for å ivareta nasjonale

sikkerhetsinteresser, og kun i særlige tilfeller. Dette indikerer at terskelen for å ta hjemmelen i bruk, ligger relativt høyt. Vedtaket skal ikke være mer byrdefullt enn det som er nødvendig i den konkrete sak. Nasjonale sikkerhetsinteresser skal forstås slik de er definert i sikkerhetsloven. Kapasitet som er i bruk av kunder som allerede er tilknyttet nettet, kan ikke fratas dem. Dersom dette skulle bli aktuelt må hjemler for rekvisisjon i annet regelverk benyttes.

Andre ledd angir at vedtak ikke kan fattes dersom formålet kan oppnås i tide på annen måte. Dette innebærer at den vanlige tilknytningsprosessen må være forsøkt og uttømt for muligheter, før det kan være aktuelt å anvende den foreslåtte bestemmelsen. Adgangen til å prioritere vil være forbeholdt tilfeller hvor forbruket er så steds- og tidskritisk, at normal tilknytningsprosess ikke vil gi tilknytning i tide. I mange situasjoner vil behovet for nettkapasitet kunne løses, bare man tilfører nok ressurser. Av den grunn er det presisert at begrensningen ikke er absolutt. Dersom det å sørge for at aktøren får tilknytning på annen måte åpenbart medfører uforholdsmessige kostnader, kan vedtak likevel treffes. I vurderingen av hva som anses som uforholdsmessig, må både samfunnsmessige- og bedriftsøkonomiske kostnader tas i betraktning.

I andre ledd er det også presisert at det skal søkes å minimere ulemper for tredjeparter som berøres. Dette innebærer at når myndighetene griper inn overfor nettselskapene, skal man velge det tiltaket som er minst inngripende, så lenge det er tilstrekkelig til å oppnå det ønskede formålet.

I henhold til bestemmelsens *tredje ledd* skal det innhentes uttalelser fra relevante myndigheter før det fattes vedtak. Det vil i praksis si relevante departementer. Innhenting av slike uttalelser skal sikre at eventuelle vedtak er grundig vurdert. Departementene kan innhente uttalelser fra underliggende virksomheter og andre relevante aktører ved behov. Justis- og beredskapsdepartementet skal avgi uttalelse dersom prosjektet ikke omfattes av andre departementers ansvarsområde i sivil sektor. I tredje ledd er det fastsatt at vedtak etter første punktum er tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven. Det innebærer at vedtak som fattes av Kongen, kan tvangsfullbyrdes av namsmyndighetene, uten at man først må få dom for dette.

I *fjerde ledd* foreslås det en hjemmel for å kunne gi nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen. Departementet ser ikke behov for å utforme forskrifter til bestemmelsen på nåværende tidspunkt. Vedtakskompetansen er i fjerde ledd er lagt til Kongen, på tilsvarende nivå som i første ledd. Det innebærer at vedtak treffes av Kongen i statsråd. Bestemmelsen åpner for at vedtakskompetansen kan delegeres, dersom det skulle bli behov for det.

Forslag

til lov om endringer i lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven)

I

I lov 29. juni 1990 nr. 50 om produksjon, omforming, overføring, omsetning, fordeling og bruk av energi m.m. (energiloven) gjøres følgende endringer:

Ny § 3-8 skal lyde:

§ 3-8. (Nasjonale sikkerhetsinteresser)

Når det er nødvendig for å ivareta nasjonale sikkerhetsinteresser, kan Kongen i særlige tilfeller treffe vedtak om at konsesjonærer etter kapittel 3 skal prioritere nettilknytning eller kapasitetsøkning for en bestemt uttakskunde. Tilknyttede kunder kan ikke fratas kapasitet som er tatt i bruk.

Det kan ikke fattes vedtak etter første ledd dersom formålet kan oppnås i tide på annen måte. Begrensningen gjelder ikke dersom dette åpenbart medfører uforholdsmessige kostnader. Vedtaket skal gjennomføres med minst mulig ulempe for tredjeparter som berøres.

Før vedtak fattes skal det innhentes rådgivende uttalelser fra relevante myndigheter som skal begrunne behovet for vedtaket. Vedtak kan fattes uten hensyn til bestemmelser i energiloven med forskrifter og konsesjonsvilkår. Vedtak etter første ledd er særlig tvangsgrunnlag etter tvangsfullbyrdelsesloven.

Kongen kan gi nærmere forskrift om prioritering av nettilknytning eller kapasitetsøkning, til utfylling og gjennomføring av bestemmelsen.

II

Loven gjelder fra (...)